

ПОСЕЛЕННЯ ЛЕЖНИЦЬКОЇ ГРУПИ РАННЬОСКІФСЬКОГО ЧАСУ БІЛЯ СЕЛА КАРІВ У ЗАХІДНОМУ ПОБУЖЖІ

Денис СЛЮСАР

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна,
e-mail: werloden@ukr.net*

Вперше до наукового обігу введено матеріали з поселення ранньоскіфського часу, здобуті Карівською археологічною експедицією Львівського національного університету ім. І. Франка та КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей» (м. Винники Львівської обл.) у результаті досліджень 2017–2021 рр. біля с. Карів Шептицького р-ну Львівської обл.

Зазначено, що поселення розміщене на правому березі р. Солокії – лівій притоки Західного Бугу, його територія охоплює незначні піщані підвищення першої надзаплавної тераси. Внаслідок розкопок відкрито 32 об’єкти, у 6 з яких виявлено археологічний матеріал ранньозалізного часу.

Простежено, що всі знахідки мають прямі аналогії із предметами матеріальної культури лежницької групи пам’яток. Звернено увагу на окремі фрагменти керамічних виробів, притаманні іншим культурам, зокрема милоградській. Зауважено, що їхня наявність на території лежницької групи свідчить про певні зв’язки останньої з населенням лісових районів Полісся. Водночас констатовано, що обмежений обсяг матеріалу унеможлиблює з’ясування загалом сутності цих зв’язків: чи це була торгівля, чи якесь фізичне перебування представників милоградської культури в ареалі лежницької групи, – сказати важко. Досі чітко виділених милоградських комплексів західніше р. Стир не було виявлено.

Особливу увагу приділено характеристиці бронзових прикрас, що походять із культурного шару пам’ятки. Вказано, що це цвяхоподібна (грибоподібна) сережка й окуляроподібна підвіска, що складається із трьох елементів: більшої підвіски, до якої симетрично прикріплено дві менші. Встановлено, що цвяхоподібні сережки набули масового поширення на Правобережжі та Поділлі не раніше початку VI ст. до н. е., що в комплексі з керамічними виробами дає змогу окреслити приблизну хронологію поселення у Карові в межах періодів HaC–HaD (початок VIII – кінець VI ст. до н. е.) за центральноєвропейською хронологічною шкалою М.Траксіла. Водночас стверджено, що період побутування окуляроподібної підвіски охоплює широкий хронологічний діапазон (друга половина III тис. до н. е. – початок II тис. н. е.), а оскільки такого роду прикраси перебували у використанні в низці археологічних культур, то це унеможлиблює навіть приблизне датування знахідки.

Ключові слова: археологія України, ранньозалізний час, передскіфський час, скіфський час, висоцька культура, милоградська культура, лужицька культура, лежницька група, міжкультурні зв’язки, кераміка, прикраси.

Упродовж 2017–2021 рр. експедиції Львівського національного університету ім. І. Франка та Комунального закладу Львівської обласної ради «Історико-краєзнавчий музей» м. Винники Львівської обл. (КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей») під керівництвом Ярослава Оніщука провели дослідження ґрунтового могильника ранньоримського часу Карів I та багатошарової пам’ятки Карів XIII. Обидва об’єкти археології розміщені на північно-західній околиці с. Карів Шептицького р-ну Львівської обл., займаючи незначні підвищення північного схилу першої надзаплавної тераси правого берега р. Солокія (ліва притока Західного Бугу) (рис. 1).

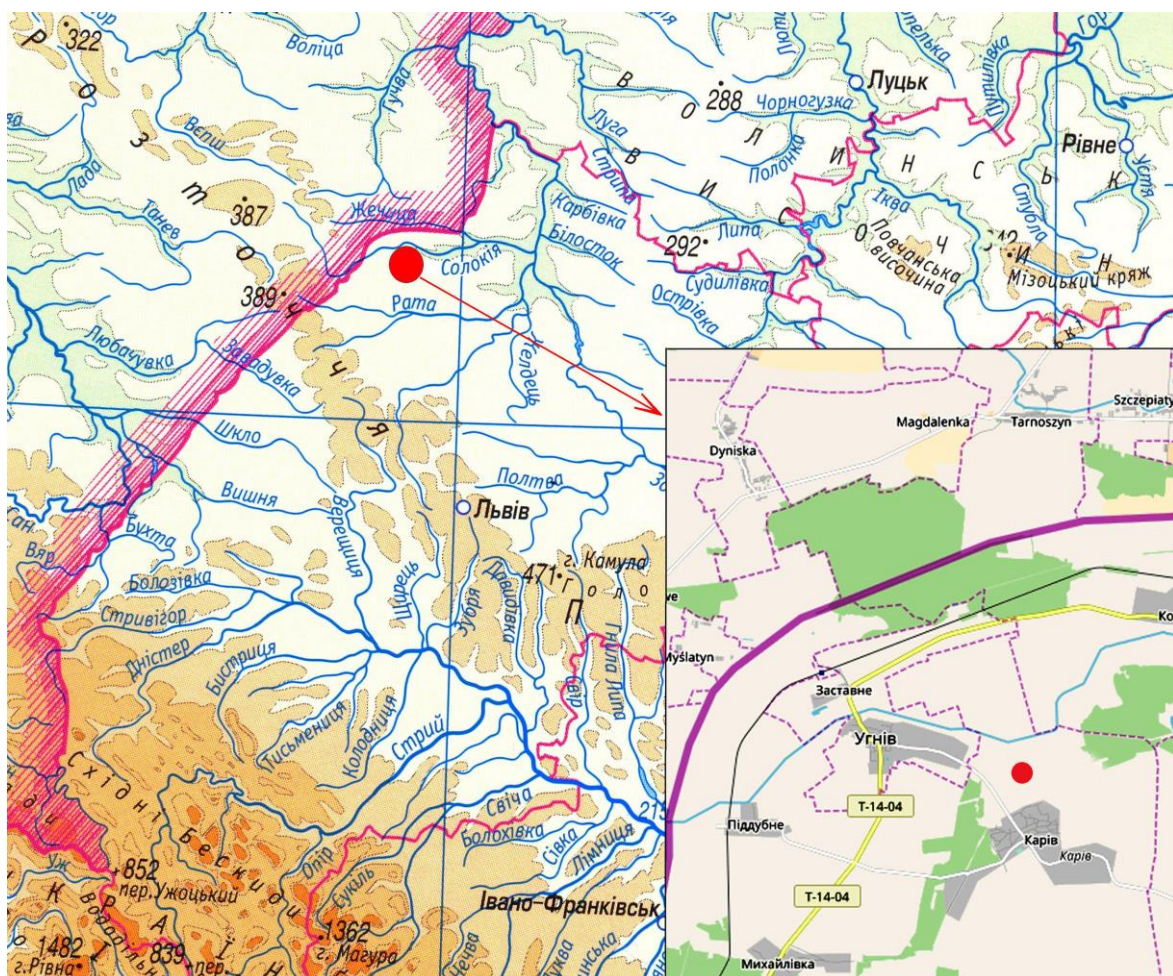

Рис. 1. Карта розташування поселення лежницької групи біля с. Карів (за Онищук, Сидорович, 2019)

Fig. 1. Map showing the location of the Lezhnitsia group settlement near the village of Kariv (by Онищук, Сидорович, 2020)

Пам'ятку Карів I у 2012 р. відкрили працівники НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України внаслідок суцільного обстеження території Сокальського р-ну Львівської обл. та інтерпретували як багатошарове поселення доби бронзи та давньоруського часу (Осаульчук та ін., 2012, с. 88–89). Весною 2017 р. унаслідок діяльності «копачів» до фондів КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей» потрапили знайдені тут металеві предмети римського часу зі слідами обрядового пошкодження. Тоді ж фахівці прийняли рішення провести на пам'ятці археологічні розкопки, підсумком яких стало відкриття ґрунтового могильника, де було виявлено 12 кремаційних захоронень (Онищук, 2022, с. 141–143).

Пам'ятку Карів XIII у 2018 р. відкрили Ярослав Онищук і Володимир Сидорович під час обстеження околиць могильника Карів I на відстані 240 м на південний захід від нього (Онищук, Сидорович, Слюсар, 2021, с. 3).

Вже у 2017 р. в процесі перших стаціонарних робіт на території могильника Карів I було зафіксовано наявність культурного шару ранньоскіфської доби та зібрано низку фрагментів кераміки із проколами під краєм вінець і бронзову окуляроподібну підвіску (Онищук, Сидорович, Гринчишин 2017, с. 53).

Згодом, упродовж 2018–2021 рр., на території могильника Карів I і багатошарової пам'ятки Карів XIII виявлено 32 археологічні об'єкти, які, ймовірно, належать до ранньоскіфського часу

(рис. 2, 3). За конфігурацією, це – ями округлої або еліпсоподібної форми з вертикальними стінками і дном на рівні материка. У їх заповненні, переважно сірого або темно-сірого кольору, подекуди траплялися вкраплення деревного вугілля, окремі кальциновані кісточки та фрагменти кераміки ранньоскіфського часу (Онищук, Сидорович, 2019, с. 39). Однак, зважаючи на те, що в більшості об'єктів був відсутній будь-який рухомий археологічний матеріал, впевнено до періоду функціонування поселення лежницької групи можна зарахувати лише шість із них. Публікація їх і є метою статті.

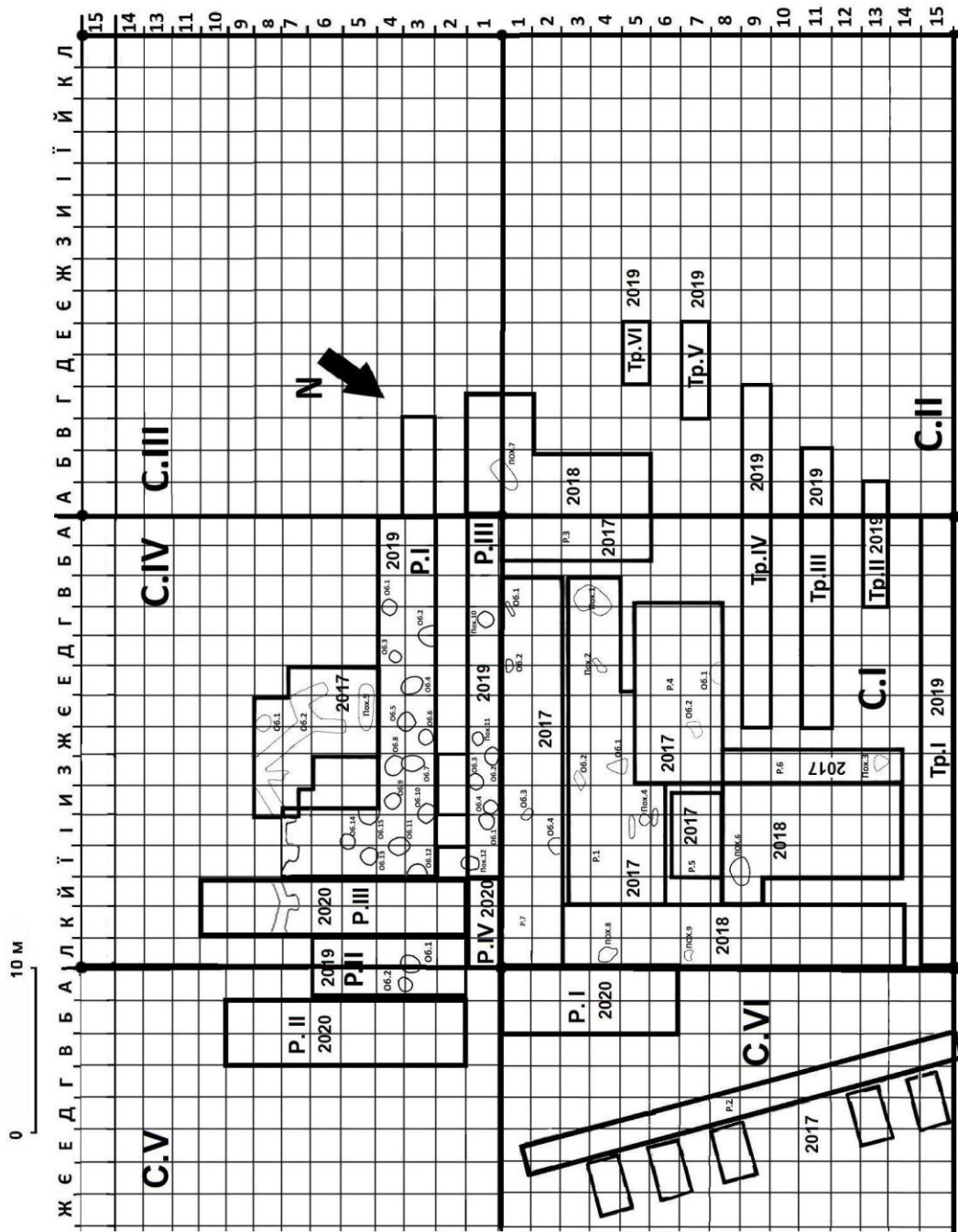

Рис. 2. Карів I. Загальний план розкопів 2017–2020 рр. (за Онищук, Сидорович, 2020)

Fig. 2. Kariv I. General plan of excavations for 2017–2021 (by Онищук, Сидорович, 2020)

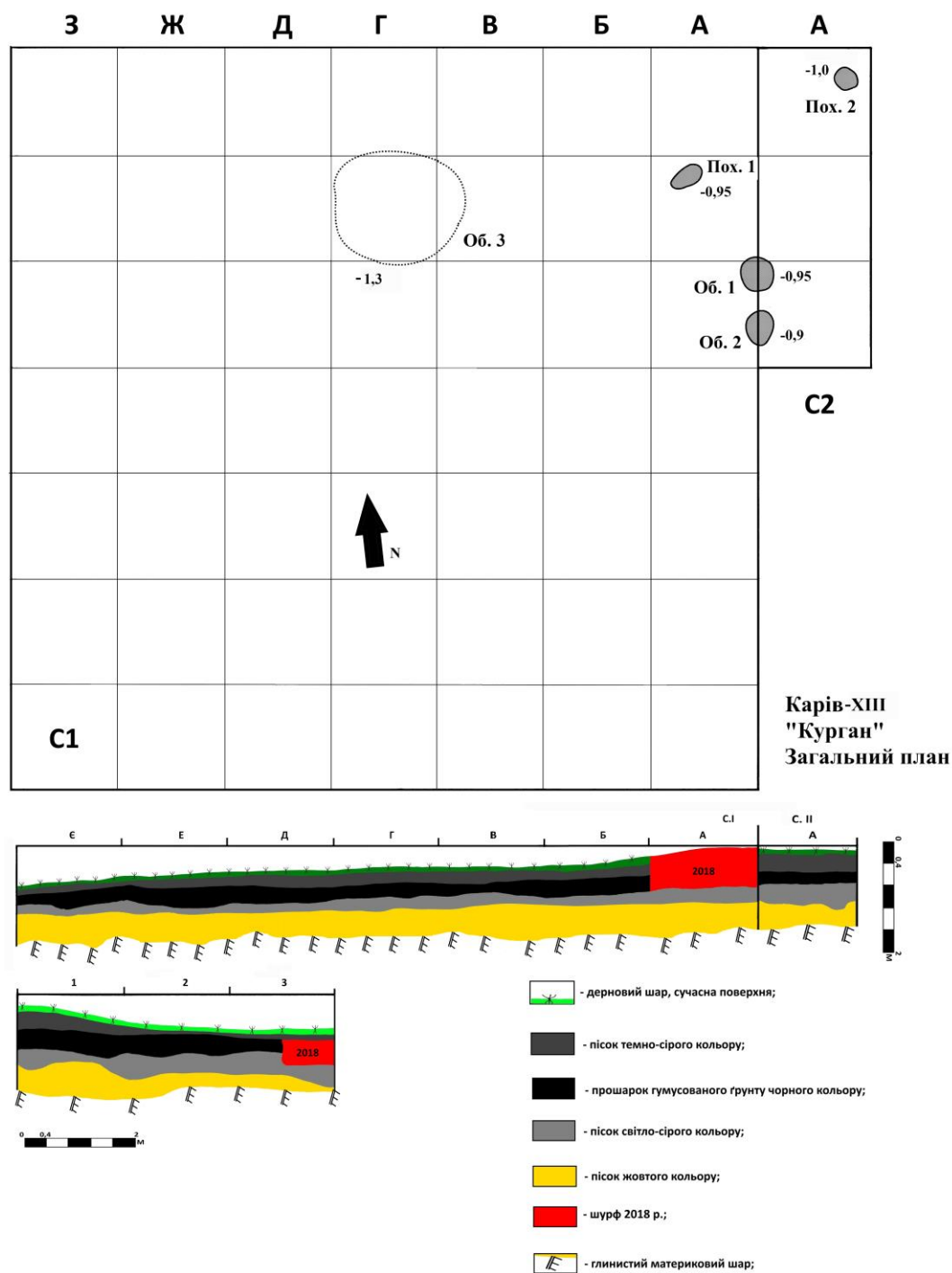

Рис. 3. Карів ХІІІ. Загальний план і стратиграфія розкопу 2019 р. (за Онищук, Сидорович, 2019)

Fig. 3. Kariv XIII. General plan and stratigraphy of the 2019 excavation (by Онищук, Сидорович, 2019)

Об'єкт 11 (розкоп 1, сектор ІV) виявлено у кв. І-ІІ – 5–6 пам'ятки Карів І. За конфігурацією наближений до еліпсоїдної форми, розмірами 1,5х1,2 м. Його заповнення складалося з темно-сірого супіску. Стінки вертикальні, з різким переходом у дно на рівні

материка. Глибина розташування долівки – 0,65 м. На дні об'єкта простежено пляму чорного кольору, насичену дрібними деревними вугликами, яка могла бути залишками вогнища. У північно-західній частині ями, фактично на дні, виявлено скупчення фрагментів ліпної кераміки, зокрема частини стінок кухонних горщиків із рустованою поверхнею, пальцевими розчосами і косими нігтевими вдавненнями.

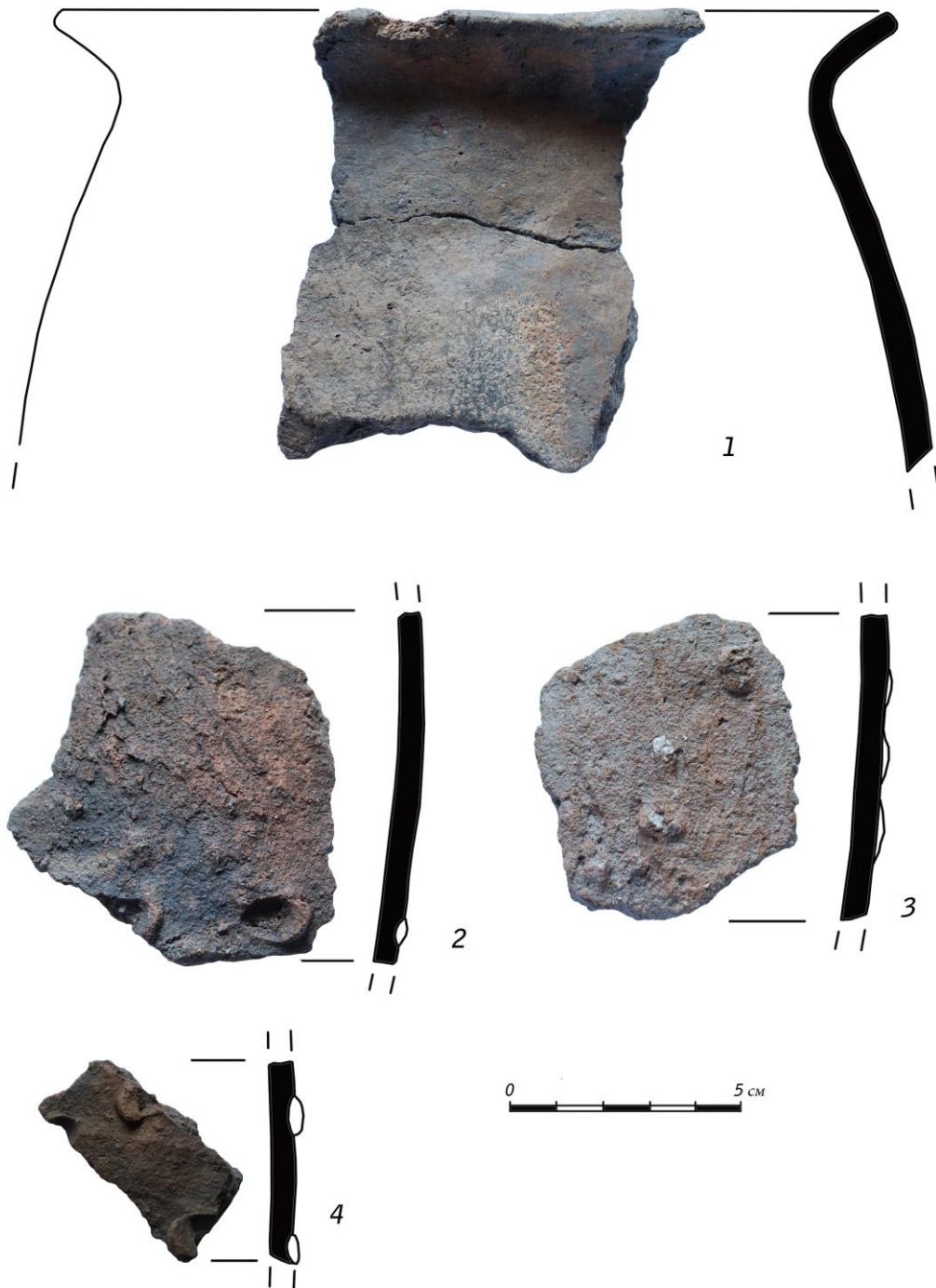

Рис. 4. Карів I. Матеріали з об'єкту 11
Fig. 4. Kariv I. Materials from object 11

Кераміка добре випалена, світлого й темно-коричневого кольорів. У її тісті переважають домішки крупнозернистого піску і товченого граніту. Науковий інтерес становить уламок верхньої частини опуклобокої корчаги зі звуженою короткою шийкою та різко відхиленими назовні лійчастоподібними вінцями, діаметром приблизно 18 см. Її поверхня добре заглажена та вкрита тонким шаром ангобу (рис. 4, 1).

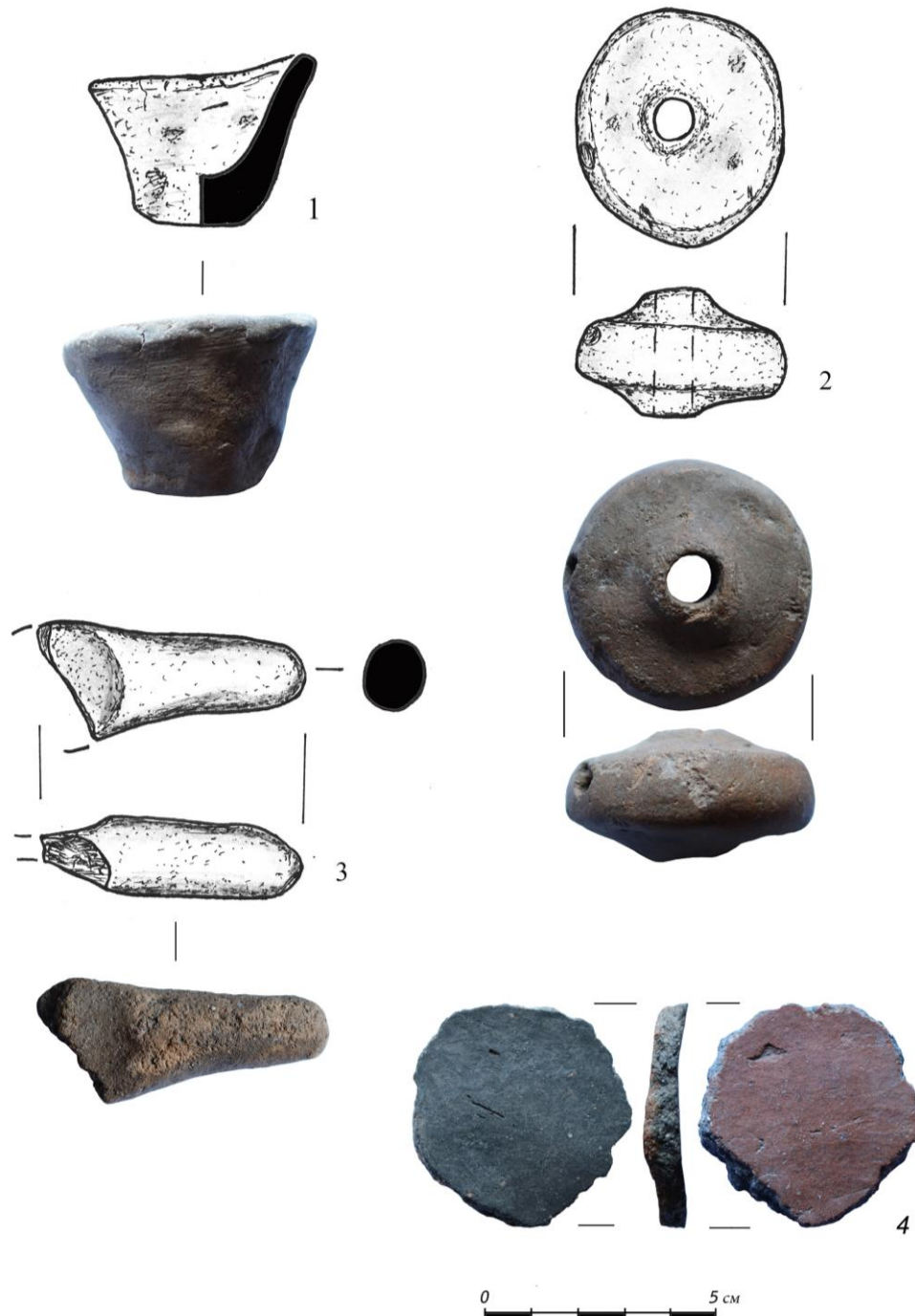

Рис. 5. Карів I. Матеріали з об'єкту 15 (1–2) та культурного шару (3–4) (автор рисунку В. Ільчишин)
Fig. 5. Kariv I. Materials from object 15 (1–2) and cultural layer (3–4) (illustration by V. Ilchyshyn)

Об'єкт 15 (розкоп 1, сектор IV) виявлено у кв. I – 7 пам'ятки Карів I. Має округлу форму та діаметр 1,2 м. Його заповнення складалося зі сірого супіску. Стінки вертикальні, із плавним переходом у дно. З північно-західного боку об'єкта виявлено аморфний уступ із чистого піску світло-жовтого кольору, що може бути результатом обвалу стінки ще в давнину. Глибина залягання долівки – 1,1 м. У заповненні виявлено мініатюрну чарку та прясло. Чарка конічної форми, з розширеними вінцями, діаметром 4,2 см і малим потовщеним денцем діаметром 2 см. Висота чарки – 2,5 см. Виготовлена вона з добре відмудленої глини з домішками дрібного піску, незначної фракції товченого граніту та шамоту (рис. 5, 1). Прясло «коліщаткоподібної» форми, діаметром 4,5 см. Виріб добре випалений і має ретельно заглажену поверхню коричневого кольору. Діаметр отвору – 0,8 см. Висота знахідки – 2,4 см. У тісті наявні домішки піску, шамоту і товченого граніту (рис. 5, 2).

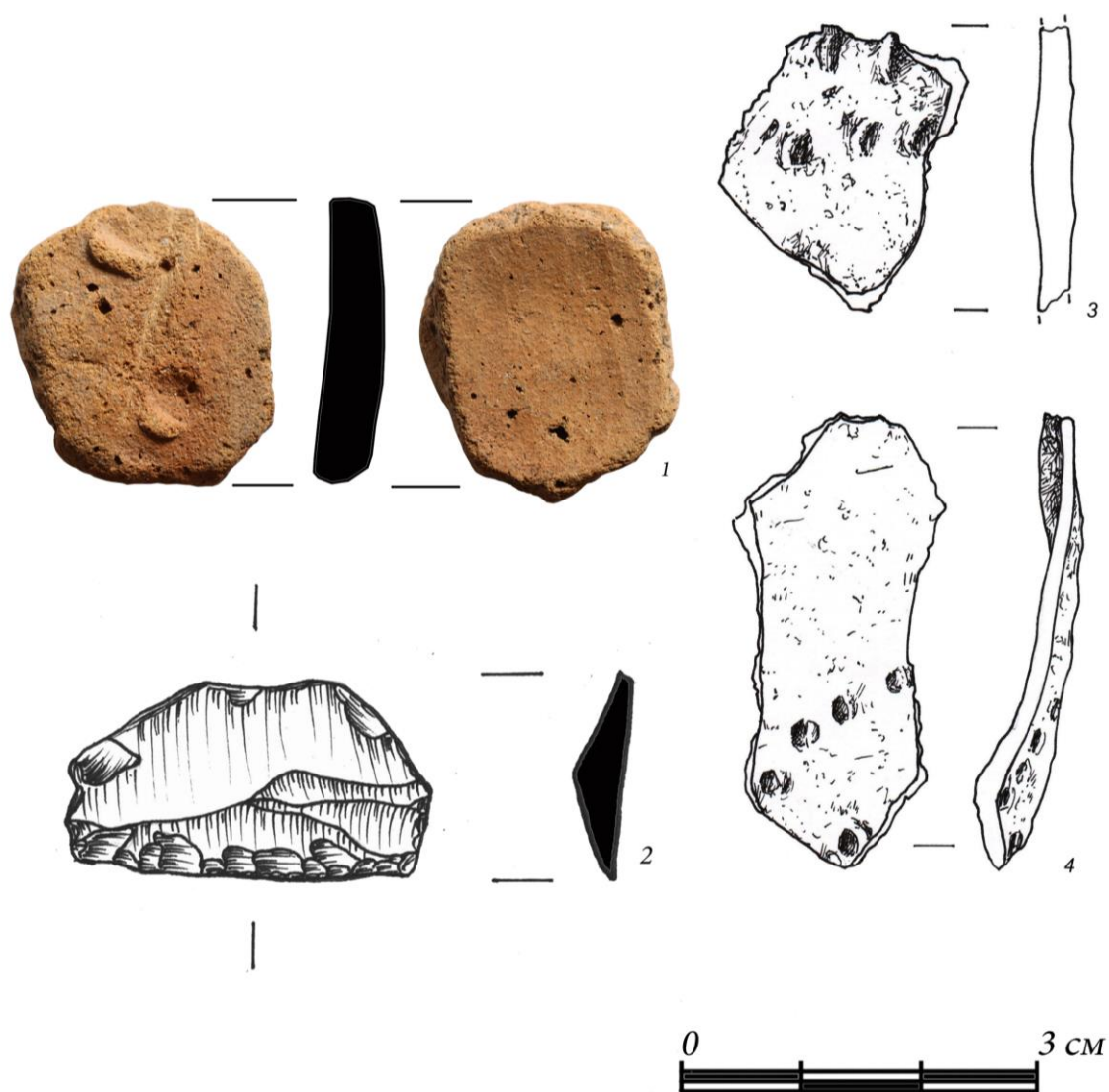

Рис. 6. Карів I. Матеріали з об'єкту 2 (1), 4 (3–4) та об'єкту 3 пам'ятки Карів XIII (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 6. Kariv I. Materials from object 2 (1), 4 (3–4) and object 3 of the Kariv XIII site (illustration by V. Ilchyshyn)

Об'єкт 1 (розкоп 3, сектор IV) виявлено у кв. І – 3 пам'ятки Карів І. Він чітко вирізнявся на фоні світлого супіску округлою плямою темно-сірого кольору діаметром 1 м. Стінки вертикальні, дно пласке, розташоване на рівні материка. Яма була заповнена дрібними фрагментами ліпної кераміки ранньоскіфського часу, при чому матеріал перебував на різних глибинах, починаючи із дна. Глибина розташування долівки об'єкта – 0,8 м.

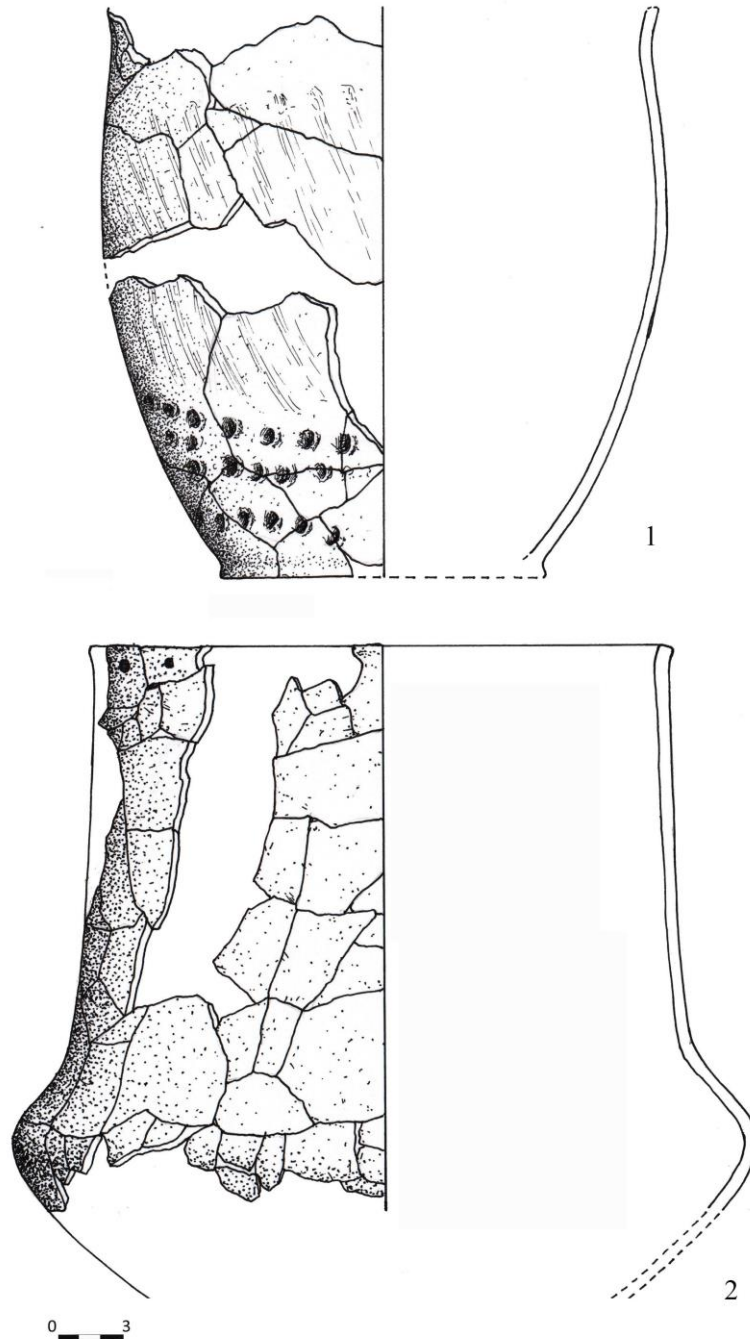

Рис. 7. Карів І. Матеріали з об'єкту 4 (автор рисунку Г. Башта)
Fig. 7. Kariv I. Materials from object 4 (illustration by G. Bashta)

Рис. 8. Карів XIII. Матеріали з об'єкту 3 (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 8. Kariv XIII. Materials from object 3. (illustration by V. Ilchyshyn)

Об'єкт 2 (розкоп 3, сектор IV) простежено у кв. Ж-3 – 3 пам'ятки Карів I. За конфігурацією, це – округла пляма чорного кольору, діаметром 1,15 м, із частковим виходом за межі розкопу. Стінки пологі, дно рівне. Глибина розташування долівки – 0,65 м. У заповненні зафіксовано окремі дрібні фрагменти вінець і донець банкоподібних горщиків сірого й

коричневого кольорів із шорсткою зовнішньою поверхнею та добре заглаженою внутрішньою. Вінця орнаментовані наскрізними проколами під краєм, виконаними методом тиснення із внутрішнього боку виробів. З об'єкта також походить керамічна гральна фішка(?). Вона округлої форми, діаметром 3,8–4,3 см і товщиною 0,8 см, виготовлена (обточена) зі стінки кухонного горщика, на якому зберігся орнамент у вигляді нігтевих вдавнень (рис. 6, 1).

Рис. 9. Карів XIII. Матеріали з об'єкту 3 (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 9. Kariv XIII. Materials from object 3 (illustration by V. Ilchyshyn)

Об'єкт 4 (розкоп 3, сектор IV) виявлено у кв. II-3 пам'ятки Карів I. За конфігурацією, це – округла пляма діаметром 0,85 м. Стінки пологі, дно пласке, глибина – 1,05 м. Заповнення об'єкта складалося з чорно-сірого супіску, у якому виявлено велику кількість фрагментів ліпної кераміки від чотирьох посудин. На жаль, через сильну фрагментацію тільки дві з них можна реконструювати. Інші представлені лише окремими частинами. Перша – тюльпаноподібний горщик чорного кольору з ледь розхиленими назовні вінцями, грубо заглаженими стінками і пласким дном. Придонна частина посудини орнаментована трьома рядами нігтевих вдавнень. Приблизні параметри горщика становлять: висота – 26 см, діаметр вінець – 25 см і дна – 15 см (рис. 7, 1). Друга посудина – амфороподібна урна чорного кольору, із високою циліндричною шийкою, прямими вінцями і сильно профільованими плічками. Денце не збереглося, однак, з

огляду на численні аналогії таких виробів, можна стверджувати, що воно було пласким. Поверхня добре заглажена. Під краєм вінець – ряд наскрізних проколів. Висота реставрованої частини урни – 25 см, із яких на шийку припадає 18 см, діаметр вінець – 27 см (рис. 7, 2). Окрім згаданих керамічних форм, в об'єкті також знайдено розрізнені дрібні фрагменти стінок ліпного посуду чорного, сірого та жовтого кольорів, із горбкуватою, пригладженою, а також підлощеною поверхнею. На окремих уламках простежено орнамент у вигляді нігтевих вдавлень (рис. 6, 3–4).

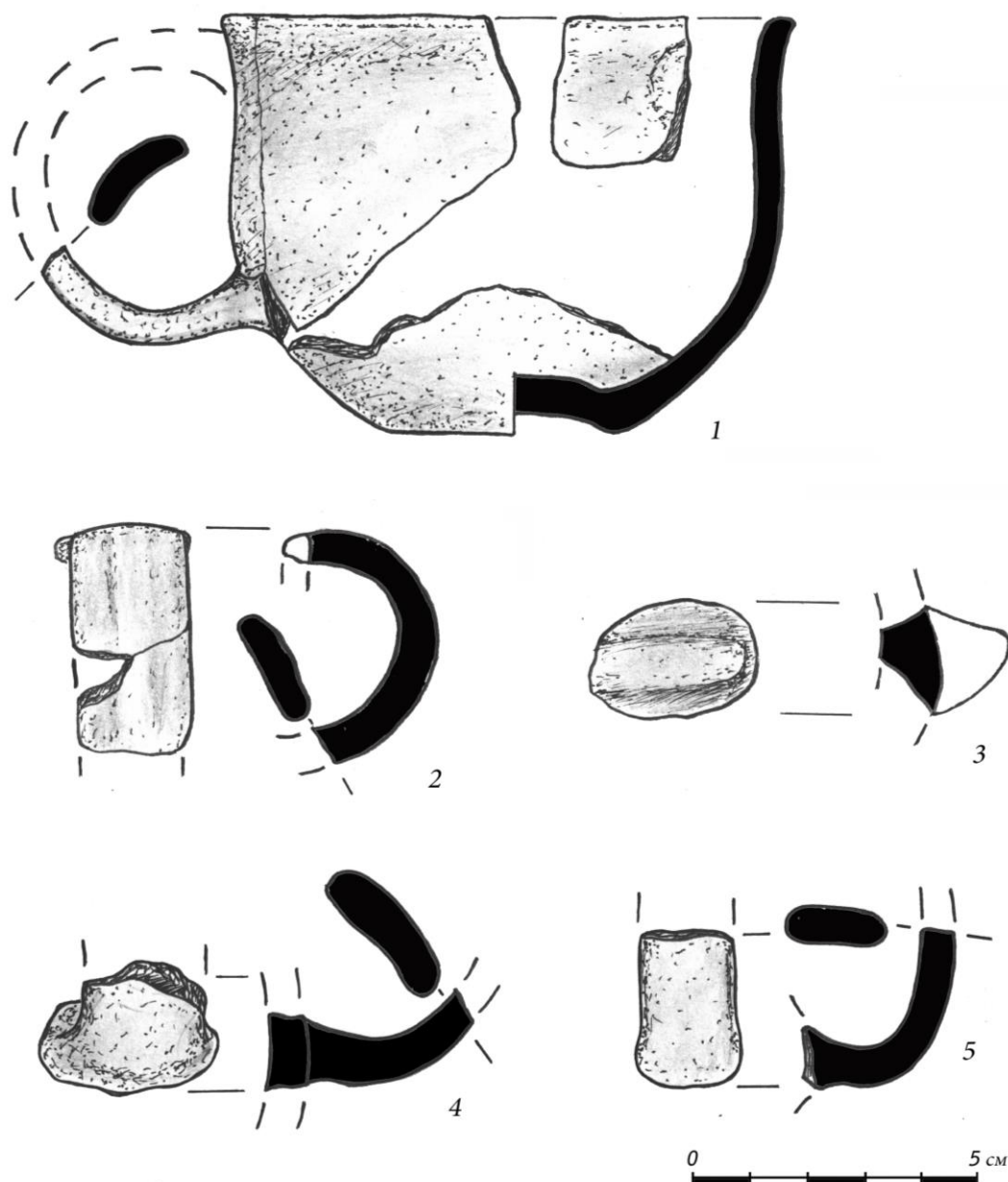

Рис. 10. Карів XIII. Матеріали з об'єкту 3 (1) та культурного шару (2–5) (автор рисунку В. Ільчишин)
Fig. 10. Kariv XIII. Materials from object 3 (1) and cultural layer (2–5) (illustration by V. Ilchyshyn)

У 2019 р. на території *розкопу 1* пам'ятки Карів XIII також виявлено великий заглиблений *об'єкт 3* (кв. В–Г – 2–3). За конфігурацією, це – глибока яма майже круглої форми,

розмірами 3,5×2,5 м і глибиною 1,3–1,4 м від сучасної поверхні. На глибині 0,6–0,75 м виявлено численні фрагменти ліпної кераміки від чотирьох посудин: горщика, вази, миски та кухлика. Горщик банкоподібної форми зберігся на $\frac{3}{4}$ висоти, без вінець. Висота посудини – 21 см, діаметр тулуба – 17,5 см, денця – 10,6 см. У місці переходу тулуба в шийку горщик прикрашений горизонтальним рядом нігтевих вдавлень у напрямку зліва направо, що ніби імітують наліпний карбований валик (рис. 8, 1). Посудина добре випалена, у керамічному тісті переважає домішка крупної фракції граніту.

Розвал вази з об'єкта вдалося реконструювати повністю. Вона має висоту 25 см, опущений біконічний тулуб, високу звужену шийку та різко відхилені назовні вінця. Діаметр тулуба – 20,8 см, шийки – 13,5 см, вінець – 15 см, денця – 7,8 см. Придонна частина прикрашена трьома косими рядами нігтевих вдавлень. Посудина виготовлена з добре відмуленого тіста, у якому присутні домішки піску та дрібної фракції товченого граніту. Її поверхня темно-сірого/чорного кольору, добре заглажена, місцями підлощена (рис. 8, 2).

Виявлена в об'єкті 3 миска темно-сірого кольору має півсферичну форму та загнуті до середини вінця. Їхній діаметр – 19 см, висота посудини – 9,5 см. Миска виготовлена з добре відмуленого тіста з домішками піску і дрібної фракції товченого граніту. Її поверхня заглажена, місцями лощена (рис. 9).

Ще одна знахідка, що походить із господарської ями, – кухоль. Він має широкі, майже прямі вінця діаметром 10 см. Денце діаметром 3,5 см, чітко виділене й легко увігнуте в середину. На кухлі присутня широка петельчаста ручка зі слідами кріплення нижче вінець. Посудина виготовлена з добре відмуленого тіста, у якому переважає домішка піску. Варто зазначити, що фракція товченого граніту тут відсутня. Поверхня кухлика добре заглажена, місцями лощена, темно-сірого/чорного кольору (рис. 10, 1).

Окрім керамічних виробів, у заповненні об'єкта 3 виявлено крем'яне серпоподібне знаряддя завдовжки 4,5 см і завширшки 2,5 см. Воно має пряме лезо, оброблене крупнофасетковою лускоподібною ретушшю та горбату спинку (рис. 6, 2).

Поряд зі згаданими об'єктами, під час досліджень на пам'ятці Карів I 2020 р. у розкопі 1 (сектор VI, кв. А–2) натраплено на невелике скупчення кількох невиразних стінок кераміки ранньоскіфського часу та деревного вугілля. В орному шарі кв. Б–3 цього ж розкопу знайдено цвяхоподібну (грибоподібну) бронзову сережку (рис. 19, 2). Це – виріб із щитком, округло-опуклої форми і маленькою, спірально закрученою в один оберт, ніжкою. Щиток у вигляді капелюшка гриба має товщину 0,3 см і діаметр 1,8 см. У центральній частині зовнішньої поверхні присутній слаборельєфний конусоподібний виступ, а на внутрішній – ливарний шов, що проходить навскіс по діагоналі через з'єднувальне кріплення квадратної форми, розміром 0,4×0,4 см. Ніжка виготовлена із круглого дроту завтовшки 0,17 см із тупим (поперечно обрізаним) закінченням (рис. 11, 1) (Онищук, Сидорович, 2020, с. 8).

Такого типу вироби були масово поширені на Правобережжі та Поділлі не раніше початку VI ст. до н. е. (Петренко, 1978, с. 21). Водночас найраніші знахідки таких прикрас можуть сягати ще кінця VIII – початку VII ст. до н. е., про що свідчить їхнє розміщення у скриньовому похованні з Ракового Кута на Тернопільщині, яке датоване цим періодом.

На думку Миколи Бандрівського, центром побутування цвяхоподібних сережок було Правобережжя та Західне Поділля, звідки вони поширилися на північ (милоградська культура) і захід (висоцька та лужицька культури) (Бандрівський, 1994, с. 138). Очевидно, тут ідеться вже про пам'ятки фінального для висоцької культури етапу, тобто черепинсько-лагодівської та лежницької груп відповідно. Тоді ж ці вироби проникли і на територію сучасної Польщі – у тарнобжеську культуру басейну Сяну (Люблінське та Підкарпатське воєводства) (Gawlik, 2009, s. 177–189). Проте у світлі нових даних їхнє походження, ймовірно, треба виводити з території Західної Волині, де протягом останніх років виявлено три повноцінні скарби, до складу яких входили цвяхоподібні сережки (Ковальський-Білокрилий, Конопля, 2025, с. 64–85). А також низку окремих знахідок бронзових сережок (Бугай, Ковальський-Білокрилий, Конопля, 2020,

с. 154–157), сумарна кількість яких лише в межах Шептицького р-ну Львівської обл. тепер становить понад 50 екз. Отож знахідка цвяхоподібної сережки безпосередньо на поселенні дає змогу окреслити його відносну хронологію в межах періодів HaC–HaD (початку VIII – кінця VI ст. до н. е.) за центральноєвропейською хронологічною шкалою Мартіна Траксіла.

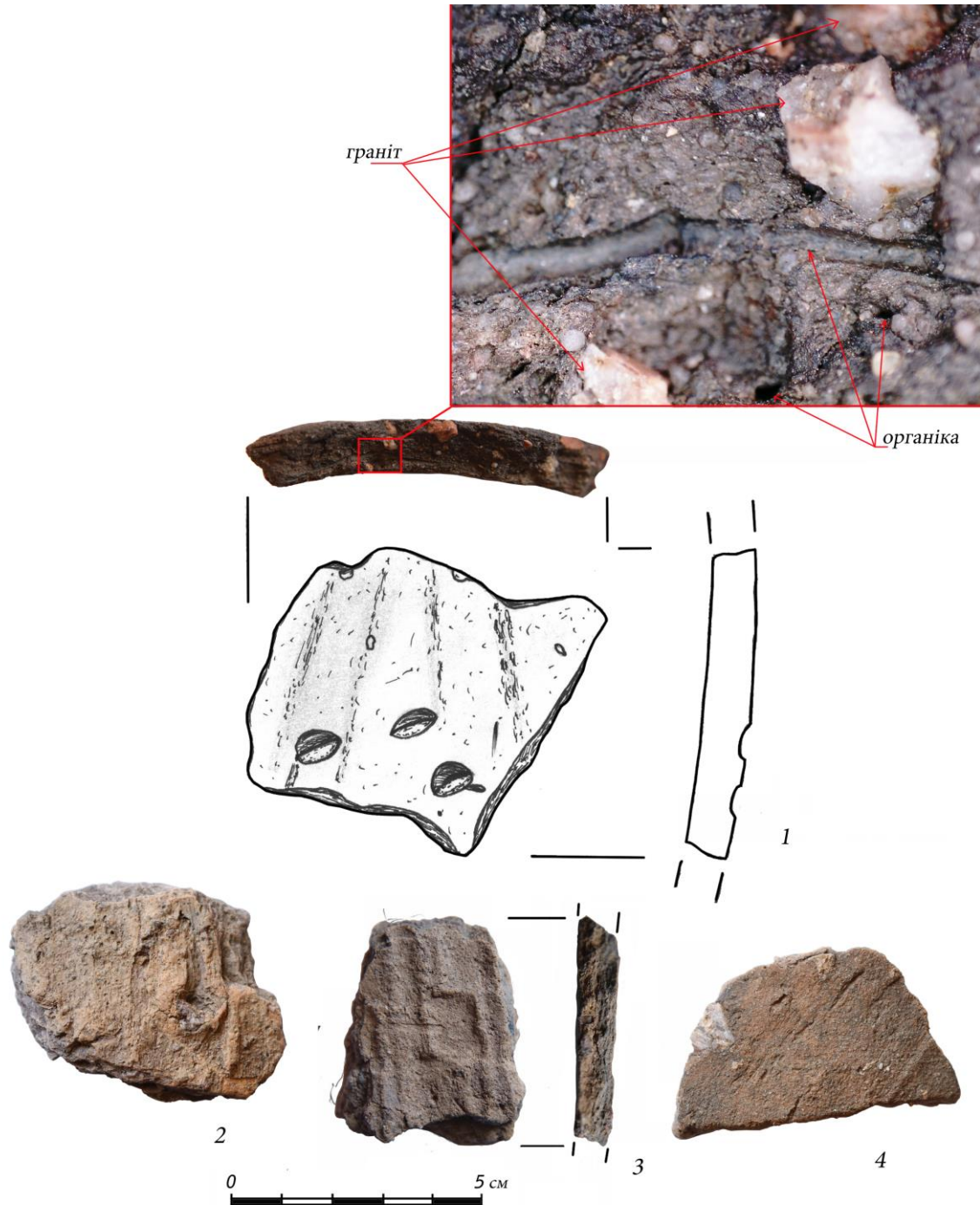

Рис. 11. Карів XIII. Склад керамічного тіста фрагментів посуду лежницької групи з культурного шару (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 11. Kariv XIII. Composition of ceramic dough fragments of pottery from the Lezhnytsia group from the cultural layer (illustration by V. Ilchyshyn)

Варто зауважити, що, на думку Любові Ключко, цвяхоподібні сережки – характерні елементи жіночого костюму і лише за рідкісними випадками могли належати до вбрання чоловіків як обереги (Ключко, 2016, с. 106). Однак такі тези рішуче заперечує польська дослідниця Беата Політ, вказуючи, що знахідки цих прикрас у похованнях чоловіків, зокрема зі зброєю, свідчать про їхню популярність серед воїнів та рядового населення у зв'язку із загальною модою на ці вироби. А зважаючи на місце їхнього розміщення в похованнях поблизу тім'я, можна висувати, що цвяхоподібні сережки носили у вухах або ж поряд із ними, при чому жінки використовували одночасно два вироби, а чоловіки – один (Політ, 2010, с. 357; Polit, 2010, с. 64).

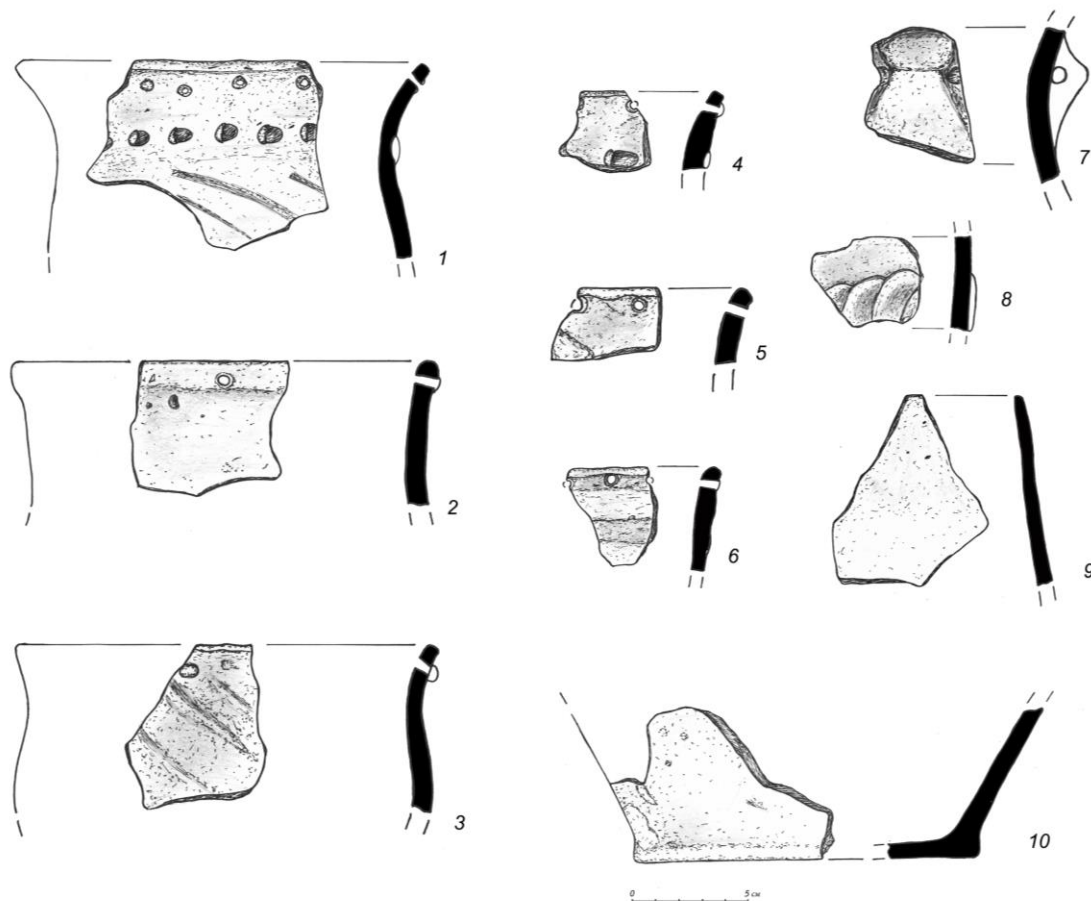

Рис. 12. Карів I. Вибірка кераміки з культурного шару (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 12. Kariv I. Sample of ceramics from the cultural layer (illustration by V. Ilchyshyn)

Характеризуючи керамічний комплекс із поселення у Карові, зауважу, що практично всі вироби виготовлено з однотипного тіста, у якому чітко простежені домішки різної фракції товченого граніту та піску. Рідше в його складі зафіксовані вкраплення рослинної органіки, що залишила сліди у вигляді пор і волокон (рис. 12, 1).

Наймасовіша категорія керамічних виробів, знайдених на пам'ятках Карів I та Карів XIII, – горщики. Серед них переважають тюльпаноподібні та діжкоподібні форми, оздоблені під краєм вінець наскрізними проколами. Вони виконані методом тиснення паличкою чи соломинкою зі середини назовні, унаслідок чого по краях отворів залишилися борозенки від витиснутого тіста (рис. 13, 1–2, 4–6; 18, 1–3). В окремих випадках простежено проколи, здійснені не до кінця, утворюючи т. зв. перлинний орнамент (рис. 13, 3; рис. 14, 1–2).

Зовнішня поверхня горщиків брунатного та світло-коричневого кольорів, практично в усіх випадках шорстка, горбкувата, часто додатково рустована (вкрита шаром рідкої глини) і заглажена пальцями, унаслідок чого на ній утворилися неглибокі скісні або ж вертикальні смуги (розчоси). На шийках і тулубі простежено орнамент у вигляді горизонтальних та косих рядів нігтевих вдавлень, які в більшості випадків імітують карбований наліпний валик (рис. 8, 1; 13, 1; 18, 1–3). Наявність горизонтально розчленованого валика зафіксовано лише в одному випадку (рис. 13, 8). Усі вказані особливості форм і способу орнаmentaції горщиків притаманні лежницькій групі пам'яток ранньоскіфського часу (Крушельницька, 1976, с. 60–72).

Рис. 13. Карів I. Вибірка кераміки з культурного шару (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 13. Kariv I. Sample of ceramics from the cultural layer (illustration by V. Ilchyshyn)

Друга група за кількістю знахідок після горщиків – керамічні диски. Вони мають діаметр 20–30 см і виготовлені з аналогічного до інших виробів тіста. В одному випадку диск по краю був прикрашений косими насічками (рис. 15, 1). За способом оздоблення ці вироби не відрізняються від горщиків. Одна сторона в них добре заглажена, інша, що традиційно для лежницької групи, покрита рустом, нігтевими вдавленнями чи борозенками (рис. 15, 1–2, 4, 6).

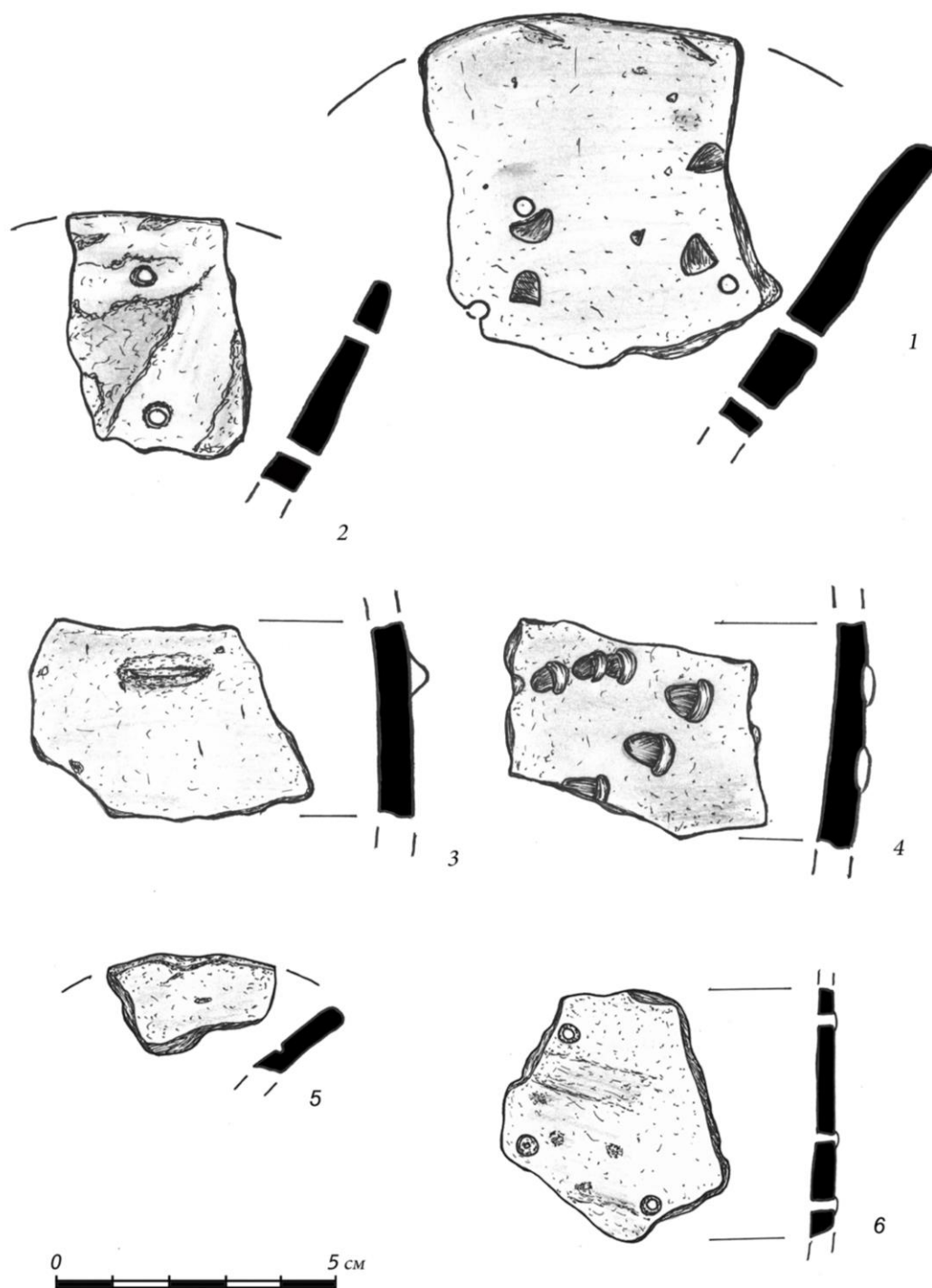

Рис. 14. Карів I. Вибірка кераміки з культурного шару (автор рисунку В. Ільчишин)

Fig. 14. Kariv I. Sample of ceramics from the cultural layer (illustration by V. Ilchyshyn)

Науковий інтерес становить їхнє функційне призначення, проблему яких ще донедавна більшість дослідників оминала. Лариса Крушельницька, вперше характеризуючи диски з поселення в с. Лежниця, назвала їх накривками-тарілками (Крушельницькая, 1971, с. 59). Подібних поглядів дотримувалися і Анна Мелюкова, Юрій Кухаренко, Борис Шрамко. Сучасні

ж вчені вказують, що ці речі слугували для випікання коржів, хліба чи печива (Стрельник, Хомчик, 2007, с. 26–27).

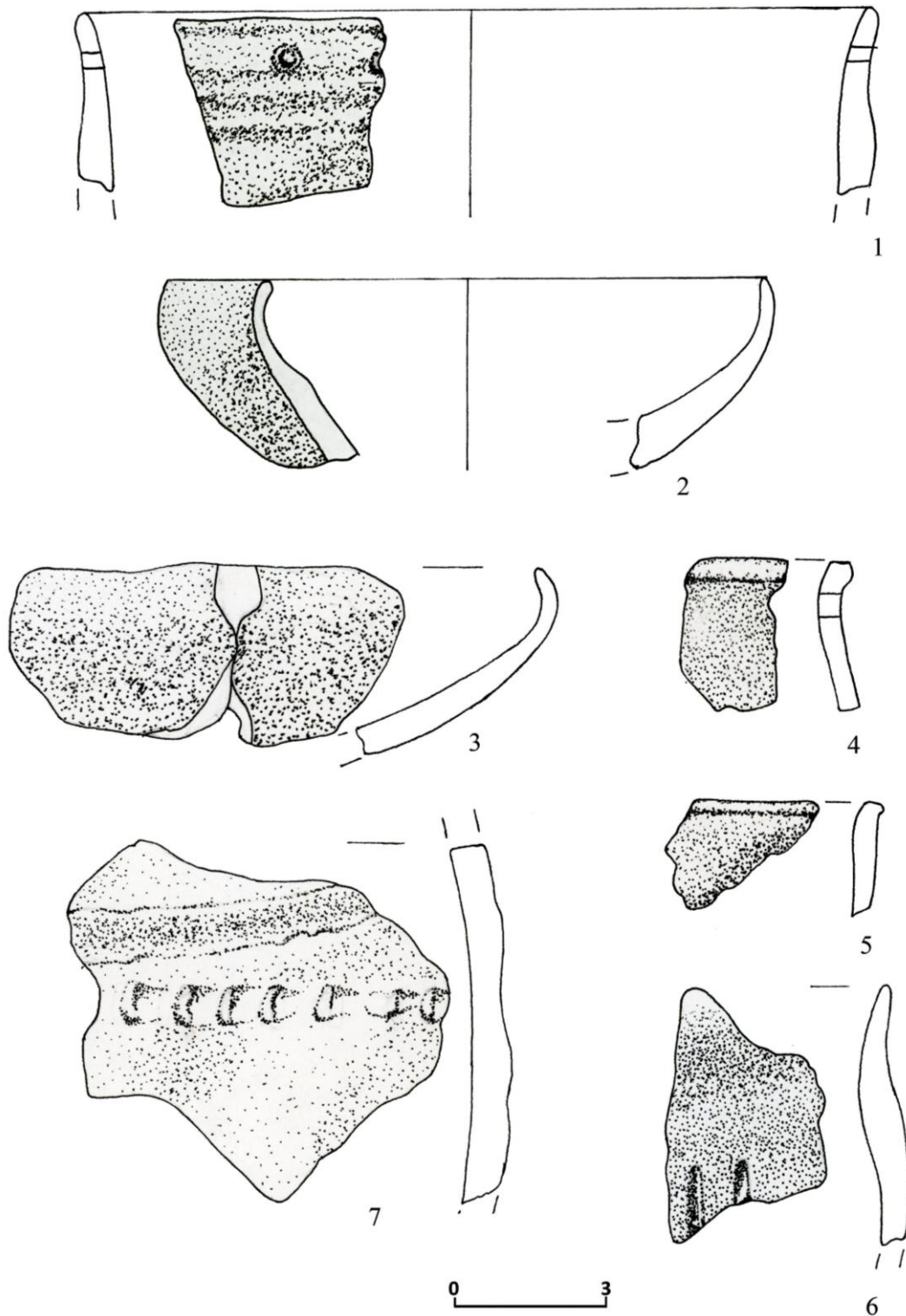

Рис. 15. Карів XIII. Вибірка кераміки з культурного шару. (Автор рисунку В. Чорнобривець)
Fig. 15. Kariv XIII. A sample of pottery from the cultural layer. (Illustration by V. Chornobryvets)

Археологічний експеримент із випіканням за допомогою глиняного диска виробів із тіста, який провели Марина Хомчик і Марина Стрельник, дав змогу встановити, що вже за 10 хв вони були готові й цілком придатні для споживання та тривалого зберігання. Щобільше, дослідниці простежили, що орнаментовані й рустовані диски нагрівалися значно швидше порівняно з неорнаментованими і гладенькими, а тісто на них менше пригорало та швидше випікалося. Це дало можливість стверджувати про суто технологічну функцію такої пишної орнаmentaції дисків (Стрельник, Хомчик, 2007, с. 28–30).

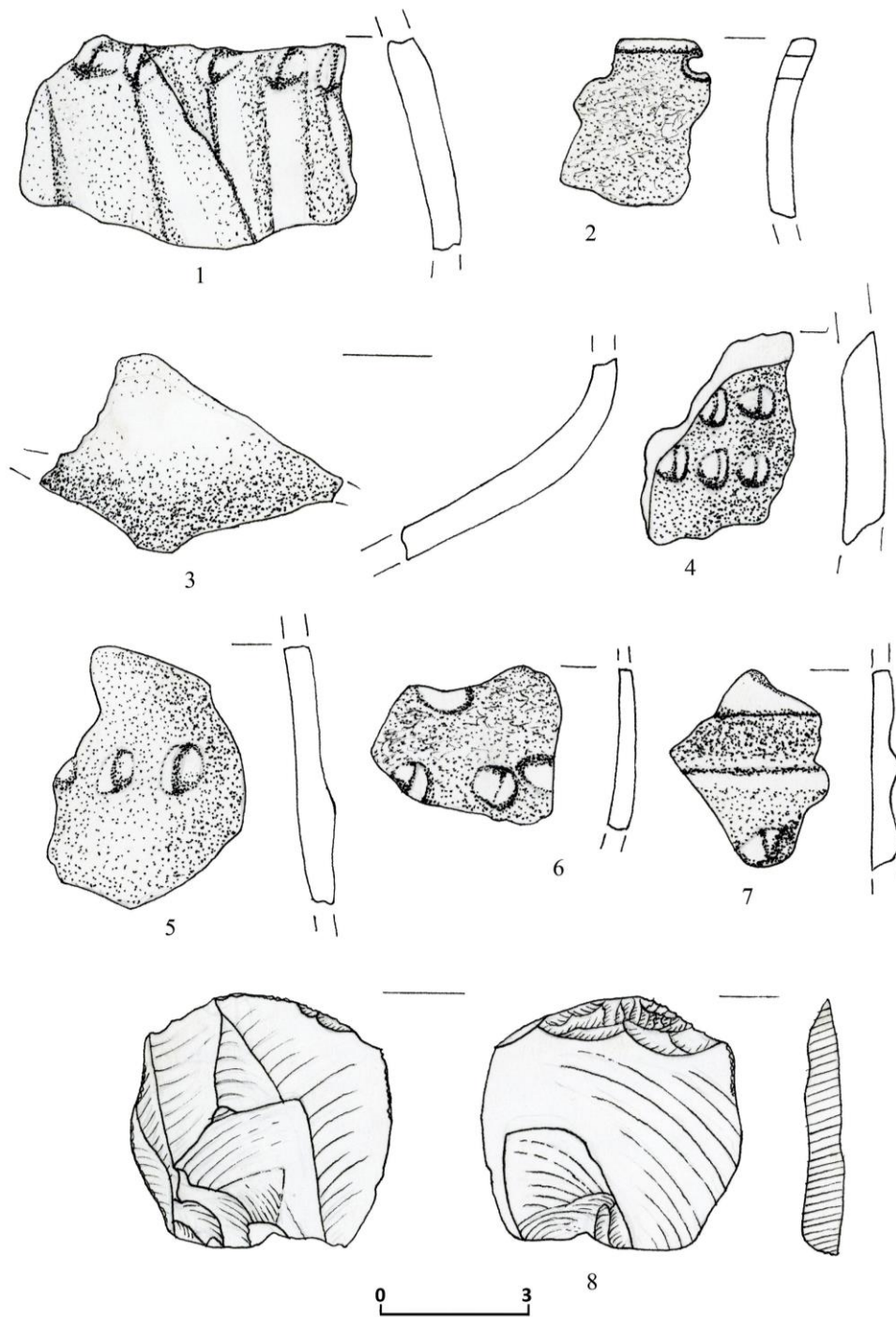

Рис. 16. Карів XIII. Вибірка кераміки з культурного шару (автор рисунку В. Чорнобривець)
Fig. 16. Kariv XIII. A sample of pottery from the cultural layer (illustration by V. Chornobryvets)

Очевидно, таку ж роль виконував і кухонний посуд (горщики), адже лише так можна пояснити кардинальну відмінність у техніці його виготовлення від столового, який добре заглажений і часто підлощений. Підсилюють усі ці твердження й результати спостережень польської дослідниці Марії Гондзікевич, яка проаналізувала посуд із поселень поморської культури Варшавського воєводства та дійшла висновку, що в горщиках з ошершавленою поверхнею краще зберігається їжа, адже вони довше затримують тепло або холод (Gądzikiewicz, 1954, s. 168).

Одиничними екземплярами представлені амфороподібна урна-корчага (рис. 7, 2) та струнка біконічна ваза із високою циліндричною шийкою (рис. 8, 2), виявлені в *об'єкті 4* пам'ятки Карів I та *об'єкті 3* пам'ятки Карів XIII відповідно. Такі вироби притаманні ульвівсько-рованцівській, тарнобжеській та іншим групам лужицької культури на всій території її поширення періоду кінця НаВ – НаС (кінець IX – середина VII ст. до н. е.) (Крушельницька, 1993, с. 149; Павлів, 1993, с. 52). Низку аналогічних амфороподібних урн було відкрито на могильнику біля с. Тяглів Шептицького р-ну Львівської обл., що всього 14 км на схід від с. Карів. За результатами радіовуглецевого аналізу решток поховань, некрополь у Тяглові датовано VIII – першою половиною VII ст. до н. е., і він хронологічно пізніший за інші могильники ульвівсько-рованцівського типу (Рованці, Ульвівок, Городок) (Павлів, 2004, с. 51, рис. 5: 1, 7–8, 14, 16; 7: 20). Ідентичну урну знайшла також Л. Крушельницька на території сильно знищеного могильника в с. Ромош, ур. Звіринець гора (Крушельницька, 1993, с. 148, рис. 80: 1). Варто зазначити, що загалом вказані форми посуду не відомі в ареалі інших територіально суміжних культур, окрім лужицької, що опосередковано свідчить про її спорідненість із населенням, яке залишило поселення у Карові та могильник у Тяглові.

Столовий посуд представлений декількома фрагментами півсферичних мисок сірого кольору зі загнутими до середини краями вінець. Їхня поверхня добре заглажена або підлощена. Уламки тонкостінних мисок, що збереглися краще, дають змогу частково реконструювати їх профіль і простежити діаметр, який становить приблизно 17–19 см (рис. 9; 16, 2–3). Ще одна окрема частина боковини належала іншій товстостінній мисці зі залощеними до блиску поверхнями і товщиною стінок у межах 1 см (рис. 17, 3). Загалом, такі миски найчастіше трапляються на пам'ятках ранньоскіфського часу і притаманні як лежницькій, так і іншим синхронним культурним групам на території України, зокрема черепино-лагодівській та могилянській.

Кухлі становлять незначну частину керамічного комплексу. Крім уже згаданого частково збереженого кухля з *об'єкта 3* пам'ятки Карів XIII (рис. 10, 1), у культурному шарі також знайдено дрібні фрагменти широких петельчастих ручок. Усі вони овальні в перерізі, кріпилися як до вінець, так і нижче (рис. 10, 2–5). Привертає увагу фрагмент мініатюрного кухлика із прямою пальцеподібною ручкою. Він півсферичної форми, діаметром вінець 3,5 см і висотою 2,9 см. Його ручка має довжину 2,5 см, округла в перетині, діаметром 1,2 см (рис. 14, 5). Подібні вироби відомі на пам'ятках ульвівсько-рованцівського типу, зокрема на могильниках у Тяглові (Павлів, 1993, с. 46, рис. 20: 14) і Городку (Козак, Павлів, 1999, с. 76, рис. 7: 3). Вони присутні й у висоцькій культурі, при чому як на поселеннях (Ясенів, Шкло, Грушів II) (Крушельницька, 1976, с. 49, 51; Войцещук, Павлів, 2011, рис. 9: 3–6), так і могильниках (Ясенів, Висоцьке, Чехи-Лугове) (Sulimirski, 1931, tabl. XV: 25–29, XXII: 3, 15; Szaraniewicz, 1900, Tab. B: 20, 23–25). Подібні знахідки притаманні також лужицькій культурі Польщі (Moskwa, 1976, tabl. I: 17).

Серед інших керамічних виробів вирізняється фрагмент опуклобокого невеликого кубка сірого кольору із S-подібним профілем, високою циліндричною шийкою та відігнутими назовні вінцями, діаметром приблизно 10 см (рис. 14, 3). Його поверхня добре заглажена, у керамічному тісті відсутні будь-які домішки, крім дрібнозернистого піску, який може мати природне походження. Ще один уламок боковини подібної посудини із S-подібним профілем,

орнаментований двома вертикальними заглибленими лініями, походить із культурного шару пам'ятки Карів I досліджень 2020 р. (рис. 16, б).

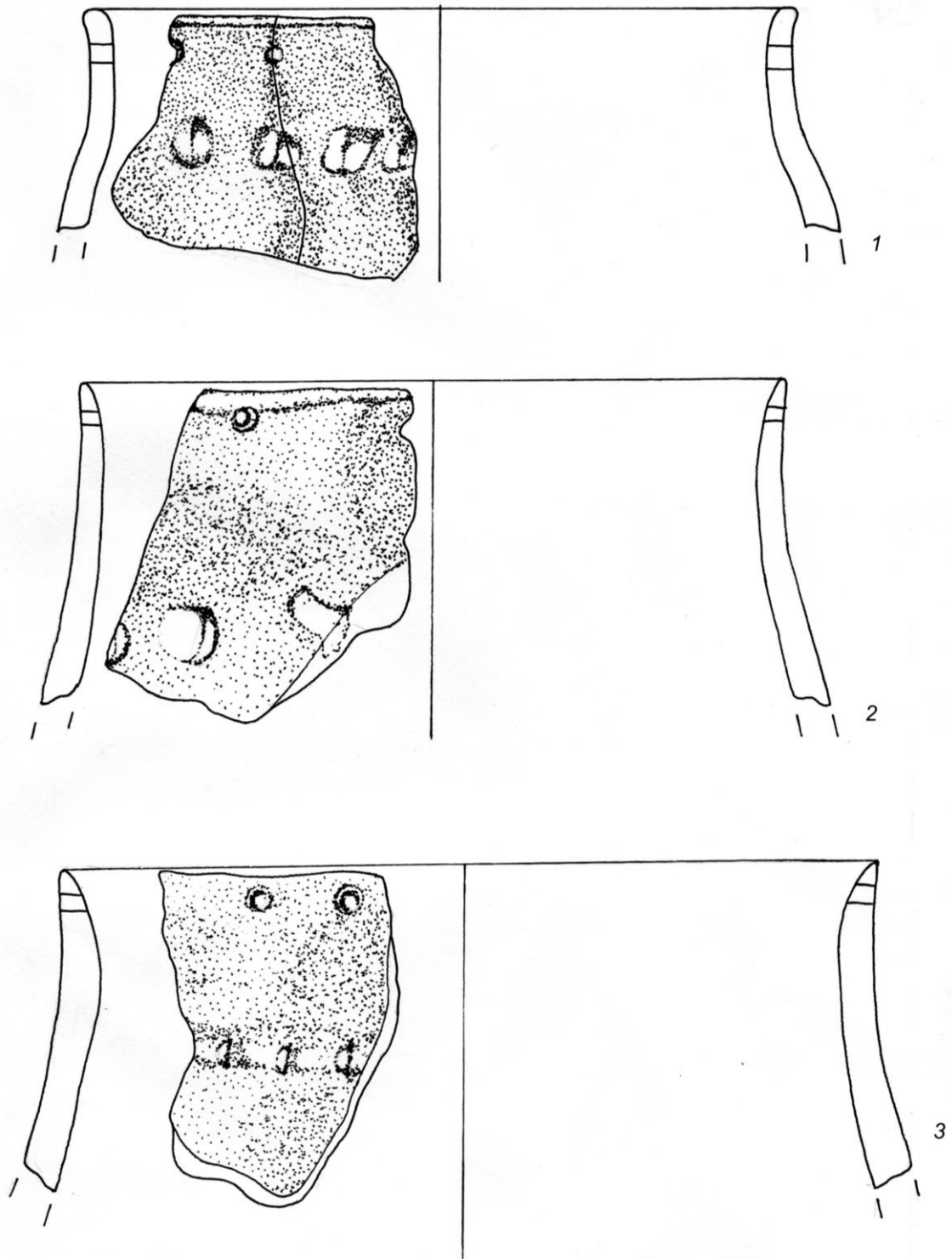

Рис. 17. Карів XIII. Вибірка кераміки з культурного шару (автор рисунку В. Чорнобривець)

Fig. 17. Kariv XIII. A sample of pottery from the cultural layer (illustration by V. Chornobryvets)

Подібні кубки відомі з могильників висоцької культури в Луговому (Чехи) (Sulimirski, 1931, tabl. XV: 13, XVII: 3), Ясенові (Sulimirski, 1931, tabl. XIII: 27), Смільному (Sulimirski, 1931, tabl. XIV: 29, XV: 10), Висоцьку (Канивец, 1951, табл. XXIX: 17), поселень Мильне V (Ильчишин, 2016, с. 177, рис. II: 2) та Маркопіль I, культурний горизонт якого можна трактувати як заключний для висоцької культури або ж початковий для черепинсько-лагодівської групи (Крушельницька, 1993, с. 220–222, рис. 111: 9). Дещо іншу, але близьку за формою, добре випалену посудину, у тісті якої практично відсутні домішки, знайшов у 1921 р. Богдан Януш на могильнику в Ульвівку (Sulimirski, 1931, tabl. XXVIII: 3).

На думку М. Бандрівського, такі кубки – ознака проникнення у висоцьке керамічне виробництво традицій гончарства білозерської культури, що варто пов'язувати з переселенням в ареал поширення висоцьких племен на початку періоду НаВЗ (кінець X ст. до н.е.) певної частини білозерської людності з межиріччя Середнього Придністров'я і прилеглого Побужжя (Бандрівський, 2014, с. 246–247). Водночас Василь Ильчишин зазначає, що т. зв. кубки «білозерського» типу, знайдені на пам'ятках висоцької культури, не можна вважати імпортованими виробами з ареалу білозерської культури – вони лише свідчать про існування взаємних контактів між ними. На це вказує традиційна «висоцька» технологія їхнього виготовлення: грубошамотне рихле тісто, ледь заглажена чи підлощена поверхня. Натомість білозерські кубки мають гарний випал, добре відмудлене тісто та старанно заглажену, лощену поверхню (Ильчишин, 2016, с. 176).

До рідкісних типів посуду належить фрагмент верхньої частини опуклобокої корчаги з короткою шийкою і широкими лійчастоподібними вінцями, діаметром приблизно 18 см (рис. 4, 1). Такі форми притаманні милоградській культурі Полісся і досить рідко трапляються в керамічних комплексах скіфського часу Західної Волині. Аналогічний до карівського фрагмент опуклобокої посудини із вузькою шийкою та лійчастоподібними вінцями знайшла Л. Крушельницька 1971 р. на поселенні в с. Ромош (Крушельницька, 1976, с. 63, рис. 24: 14).

У 2014–2015 рр. Ратнівська археологічна експедиція ІА НАНУ під керівництвом Сергія Теліженка на багатошаровому поселенні Ратнів II зафіксувала низку об'єктів, зокрема ровик від огорожі (об'єкт 4), у заповненні якого виявлено характерні матеріали лежницької групи поряд із керамікою милоградської культури (Теліженко, Ткач, 2022, с. 31–32).

Розвал верхньої частини іншої великої опуклобокої посудини-зерновика(?) був знайдений у заповненні об'єкта 4 під час досліджень Олександра Сілаєва пам'ятки лежницької групи Міжгір'я 3 у 2017 р. Посудина мала найширшу величину в районі плечиків – 38 см, а товщина стінок сягала 1,2 см. Вінця високі, діаметром 24 см, краї заокруглені й плавно відхилені назовні. Нижче шийки зберігся наскрізний отвір діаметром 0,7 см. Поверхня цеглястого кольору, дбайливо заглажена, місцями лощена. У керамічному тісті чітко простежена домішка крупної фракції паленого кременю (Сілаєв, Ильчишин, 2019, с. 170).

Типова милоградська кераміка виявлена також на багатошаровій пам'ятці Хрінники I, де в результаті досліджень Волинської археологічної експедиції під керівництвом Віктора Баюка 2019–2020 рр. у культурному шарі відкрито розвали трьох опуклобоких горщиків сіро-жовтого кольору, з лійчастоподібними вінцями, діаметром від 20 до 26 см (Баюк, Конопля, Погоральський, 2020, с. 216–217).

Варто зауважити, що Л. Крушельницька свого часу, аналізуючи керамічний посуд могилянської групи басейну р. Горинь, відзначала наявність на багатьох її поселеннях характерних виробів милоградської культури. Це, на думку дослідниці, може свідчити про можливість зіткнення обох культур. Імовірно також, що милоградська культура частково витіснила представників могилянської групи з її території (Крушельницька, 1974, с. 22).

Отже, знахідки на території поширення лежницької групи керамічних виробів милоградської культури яскраво ілюструють певні зв'язки першої з населенням лісових районів Полісся. На жаль, обмежений обсяг матеріалу не дає змоги з'ясувати загалом сутність цих зв'язків: чи це була торгівля, чи якесь фізичне перебування представників милоградської

культури в ареалі лежницької групи, – зараз важко сказати. Досі чітко виділених милоградських комплексів західніше р. Стир виявлено не було, на відміну від басейну середньої течії р. Горинь, де лише на 1971 р. І. Свешніков нарахував 37 пам'яток і місцезнаходжень цієї культури (Свешніков, 1971, с. 68–80). Наприкінці варто зазначити, що на окремих пам'ятках милоградської культури знайдено керамічні вироби, прикрашені рядами пальцевих і нігтевих вдавлень на шийці та під краєм вінець (Лошенков, 2011, с. 248–249), тобто способом, притаманним керамічним традиціям лежницької групи.

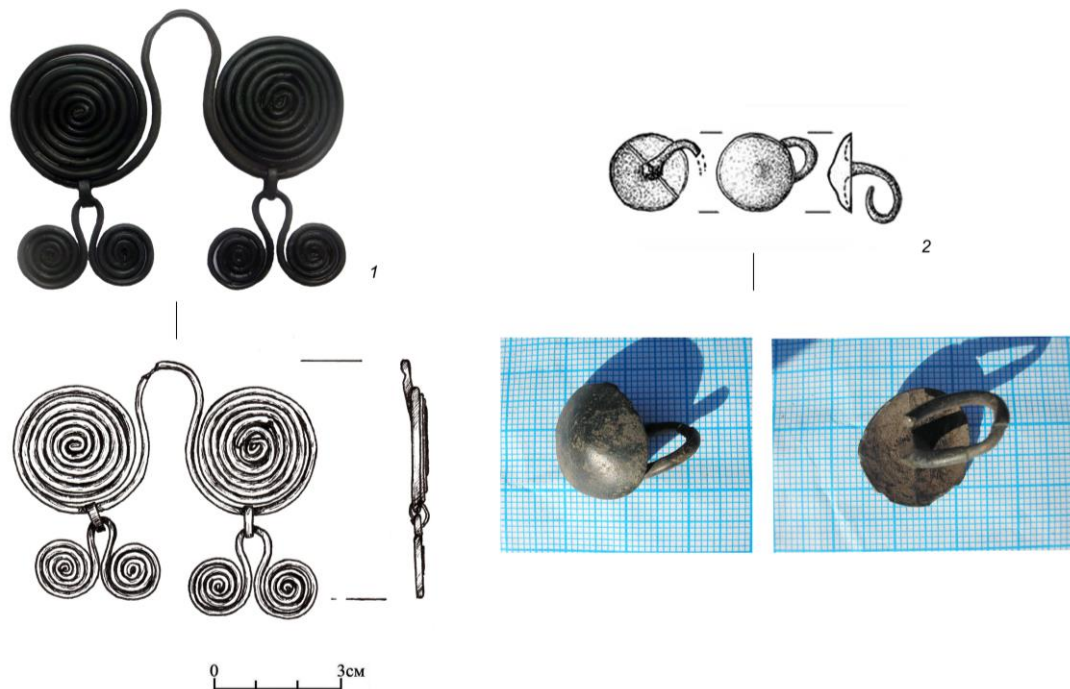

Рис. 18. Карів I. Знахідки бронзових прикрас з культурного шару (автор рисунку Г. Башта)

Fig. 18. Kariv I. Bronze jewellery finds from the cultural layer (illustration by G. Bashta)

З розкопу 1 пам'ятки Карів I походить бронзова окуляроподібна підвіска, яка складається із трьох елементів: однієї великої і прикріплених до неї невеличкими прямокутними скобами двох менших підвісок. Усі елементи виготовлені із круглого в перерізі бронзового дроту діаметром 0,3 см (Сидорович, 2020, с. 151). Дослідник О. Єгорейченко виділяє п'ять етапів побутування таких підвісок на території Східної Європи, що охоплюють широкий хронологічний діапазон – друга половина III тис. до н. е. – початок II тис. н. е.) (Єгорейченко, 1991, с. 178–179). Подібні речі віднайдено у територіально близькій висоцькій культурі (Ясенів) (Крушельницька, 1976, с. 56, рис. 22: 35) і більшості груп лужицької культури Польщі (Blažer, 2001, s. 50, rys. 18: 3–4; Dąbrowski, 1997, s. 60, rys. 45). Загалом, підвіски такого типу – це вироби східноєвропейського походження, належні до низки археологічних культур, а це унеможливорює навіть приблизне датування цієї прикраси.

Варто зазначити, що могильник Карів I на основі знайдених *in situ* матеріалів датовано другою половиною II ст. н. е. Однак із цього періоду на теренах Західного Побужжя невідомо жодної знахідки окуляроподібних підвісок. Щобільше, такі прикраси в римський час на суміжних територіях набувають дуже спрощених форм: зменшується кількість витків, а у складі композиції вони практично не трапляються (Сидорович, 2020, с. 151). На пам'ятці Карів I простежено наявність двох культурно-хронологічних горизонтів: римського та

ранньоскіфського часу, що дає можливість пов'язувати прикрасу з поселенням лежницької групи.

Окрім фрагментів кераміки і вже згаданого крем'яного серпоподібного знаряддя з об'єкта 3 пам'ятки Карів XIII, у культурному шарі знайдено також крем'яний відщеп сірого кольору зі слідами зализкованості з обох сторін (рис. 17: 8).

Отже, проведений аналіз археологічних матеріалів із пам'яток Карів I та Карів XIII дає змогу стверджувати, що вони типові для поселень лежницької групи ранньоскіфського часу. Водночас знахідка бронзової цвяхоподібної сережки й окремих керамічних виробів дає можливість окреслити приблизний час існування поселення у Карові в межах періоду HaC–HaD за центральноєвропейською хронологічною шкалою М.Траксіла. Усе це доповнює зібрану раніше інформацію про матеріальну культуру населення Західної Волині в ранньоскіфський час.

ЛІТЕРАТУРА

- Бандрівський, М. (1994). *Скринькові поховання висоцької культури в межиріччі Збруча і Стрипи*. Львів.
- Бандрівський, М. (2014). *Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза*. Львів.
- Баяк, В., Конопля, В., Погоральський, Я. (2020). Керамічний комплекс поселення Хрінники I (За матеріалами досліджень 2019 року). *Старий Луцьк*, 17, 209–244.
- Бугай, П., Ковальський, Я., Конопля, В. (2020). Нові знахідки бронзових прикрас ранньоскіфського часу з Надбужанщини. *Львівський археологічний вісник*, 5, 154–157.
- Войцещук, Н., Павлів, Д. (2011). Горизонт ранньозалізного часу пам'ятки Грушів II на Львівщині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 15, 299–319.
- Егорейченко, А. (1991). Очковидные подвески на территории СССР. *Советская археология*, 2, 171–181.
- Ильчишин, В. (2016). Кубки «Белозерского типа» в керамическом комплексе высоцкой культуры. *Culturi, procese și contexte în arheologie, Volum omagial Oleg Levițki la 60 de ani*, 174–177.
- Канивец, В. (1951). *Отчет о раскопках Высоцкого могильника в 1951 году*. Науковий архів ІА НАН України, ф. 1749, спр. 1951/15-6.
- Клочко, Л. (2016). Декоративні елементи жіночого вбрання на землях Правобережної Скіфії. *Археологія і давня історія України*, 2 (19), 103–113.
- Ковальський-Білокрилий, Я., Конопля, В. (2025). Нові скарби прикрас скіфського часу з Надбужанщини. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 41, 64–85.
- Козак, Д., Павлів, Д. (1999). Могильник ульвівського типу поблизу с.Городок на Волині. *Археологія*, 3, 71–81.
- Крушельницкая, Л. (1971). Памятники раннежелезного времени в верховьях Западного Буга. *Советская археология*, 3, 58–66.
- Крушельницка, Л. (1974). Пам'ятки могилянського типу. *Археологія*, 13, 11–24.
- Крушельницка, Л. (1976). *Північне Прикарпаття і Західна Волинь за доби раннього заліза*. Київ.
- Крушельницка, Л. (1993). Черепинсько-лагодівська група пам'яток. *Пам'ятки галицятського періоду в межиріччі Вісли, Дністра і Прип'яті, під ред. Лариси Крушельницької*. Київ, 158–239.
- Лошенко, М. (2011). *Городища милоградской культуры территории Беларуси*. Минск.
- Онищук, Я., Сидорович, В., Гринчишин, Б. (2017). *Звіт про археологічні дослідження могильника римського часу Карів I у Західному Побужжі в 2017 році*. Науковий архів ІА НАН України. Київ.
- Онищук, Я., Сидорович, В. (2019). *Звіт про археологічні дослідження могильника римського часу Карів I у Західному Побужжі в 2019 році*. Науковий архів ІА НАН України. Київ.
- Онищук, Я., Сидорович, В. (2020). *Звіт про археологічні дослідження могильника римського часу Карів I та кремаційного поховання у с. Речичани Львівської області у 2020 році*. Науковий архів ІА НАН України. Київ.

Онищук, Я., Сидорович, В., Слюсар, Д. (2021). *Звіт про археологічні дослідження пам'ятки Карів XIII Червоноградського району Львівської області у 2021 році*. Науковий архів ІА НАН України. Київ.

Онищук, Я. (2022). Дослідження могильника римського часу Карів I у Західному Побужжі в 2019–2020 роках. *Археологія і давня історія України*, 1, 141–154.

Осаульчук, О., Чорний, А., Сало, Б. та ін. (2012). *Археологічні обстеження території Сокальського району у 2012 р.* Науковий архів НДЦ «Рятівна археологічна служба». Львів.

Павлів, Д. (1993). Нові пам'ятки «лужицької» культури на заході України. *Пам'ятки галицятського періоду в межах річки Вісли, Дністра і Прип'яті, під ред. Лариси Крушельницької*. Київ, 11–56.

Павлів, Д. (2004). Тягівський могильник (до праісторії Белза та його околиць). *Белз і Белзька земля*, 1, 41–51.

Петренко, В. (1978). *Украшения Скифии (VII–III в. до н. е.)*. Москва.

Полиг Б. (2010). Гвоздевидные серьги с территории Украины и Польши. *Боспорские чтения*, XI, 356–362.

Свешніков, І. (1971). Пам'ятки милоградської культури в басейні р. Горинь. *Археологія*, 2, 68–80.

Сидорович, В. (2020). Окулярподібна підвіска з могильника Карів I. *Львівський археологічний вісник*, 5, 151–153.

Сілаєв, О., Ільчишин, З. (2019). Нові матеріали ранньоскіфського часу в долині річки Луга. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*, 23, 154–182.

Стрельник, М., Хомчик, М. (2007). Глиняні диски-листки для випічки (II тис. до н. е. – I тис. н. е.). *Археологія*, 2, 26–31.

Теліженко, С., Ткач, В. (2022). *Різномасштабні пам'ятки поблизу села Ратнів на Волині. Дослідження 2014 року*. Київ.

Blajer, W. (2001). *Skarby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich*. Kraków.

Dąbrowski, J. (1997). *Epoka brązu w północno-wschodniej Polsce*. Białystok.

Gawlik, A. (2009). Elementy miłogradzkie w środowisku kultury łużyckiej Polski południowo-wschodniej. *Tarnobrzaska kultura łużycka – Źródła i interpretacje*, 177–189.

Gądzikiewicz, M. (1954). Wybrane zagadnienia z badań nad kulturą grobów kloszowych. *Wiadomości archeologiczne*, XX (2), 134–177.

Moskwa K. (1976). *Kultura łużycka w Południowo-Wschodniej Polsce*. Rzeszów.

Polit, B. (2010). Kilka uwag o kolczykach gwozdziovatych z obszaru Pollski. *Наукові студії: Збірник наукових праць*, 3, 61–81.

Sulimirski, T. (1931). *Kultura Wysocka*. Kraków.

Szaraniewicz, I. (1900). Cmentarzyska przedhistoryczne w Czechach i Wysocku w powiecie brodzkim, odkryte w 1895, 1896 i 1897. *Teka konserwatorska*, 2, 1–30.

REFERENCES

Bandrivskyi, M. (1994). *Skrynkovi pokhovannia vysotskoi kultury v mezhyrichchi Zbrucha i Strypy*. Lviv (in Ukrainian).

Bandrivskyi, M. (2014). *Kulturno-istorychni protsesy na Prykarpatti i Zakhidnomu Podilli v piznii period epokhy bronzы – na pochatku doby rannoho zaliza*. Lviv (in Ukrainian).

Baiuk, V., Konoplia, V., & Pohoralskyi, Y. (2020). Keramichnyi kompleks poselennia Khrinnyky I (Za materialamy doslidzhen 2019 roku). *Staryi Lutsk*, 17, 209–244 (in Ukrainian).

Buhai, P., Kovalskyi, Ya., & Konoplia, V. (2020). Novi znakhidky bronzovykh prykras rannoskifskoho chasu z Nadbuzhanshchyny. *Lvivskyi arkhheolohichnyi visnyk*, 5, 154–157 (in Ukrainian).

Voitseshchuk, N., & Pavliv, D. (2011). Horyzont rannozaliznoho chasu pam'iatky Hrushiv II na Lvivshchyni. *Materialy i doslidzhennia z arkhheolohii Prykarpattia i Volyni*, 15, 299–319 (in Ukrainian).

- Egoreichenko, A. (1991). Ochkovidnye podveski na territorii SSSR. *Sovetskaia arkhologia*, 2, 171–181 (in Russian).
- Ilchishin, V. (2016). Kubki «Belozerskogo tipa» v keramicheskom komplekse vysotskoi kultury. *Culturi, procese și contexte în arheologie, Volum omagial Oleg Levițki la 60 de ani*, 174–177 (in Russian).
- Kanivets, V. (1951). *Otchet o raskopkakh Vysotskogo mogilnika v 1951 godu*. Naukovii arkhiv IA NAN Ukraïni, f. 1749, spr. 1951/15-b (in Russian).
- Klochko, L. (2016). Dekorativni elementy zhinochoho vbrannia na zemliakh Pravoberezhnoi Skifii. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 2 (19), 103–113 (in Ukrainian).
- Kovalskiy-Bilokrylyi, Y., & Konoplia, V. (2025). Novi skarby prykras skifskoho chasu z Nadbuzhanshchyny. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, 41, 64–85 (in Ukrainian).
- Kozak, D., & Pavliv D. (1999). Mohylnyk ulvivetskoho typu poblyzu s. Horodok na Volyni. *Arkheolohiia*, 3, 71–81 (in Ukrainian).
- Krushelnitskaia, L. (1971). Pamiatniki rannezhelznogo vremeni v verkhoviyakh Zapadnogo Buga. *Sovetskaia arkhologia*, 3, 58–66 (in Russian).
- Krushelnytska, L. (1974). Pamiatky mohylianskoho typu. *Arkheolohiia*, 13, 11–24 (in Ukrainian).
- Krushelnytska, L. (1976). *Pivnichne Prykarpattia i Zakhidna Volyn za doby rannoho zaliza*. Kyiv (in Ukrainian).
- Krushelnytska, L. (1993). Cherepynsko-lahodivska hrupa pamiatok. *Pamiatky halshtatskoho periodu v mezhyrichchi Visly, Dnistra i Prypiati, pid red. Larysy Krushelnytskoi*. Kyiv, 158–239 (in Ukrainian).
- Loshenkov, M. (2011). *Gorodishcha milogradskoi kultury territorii Belarusi*. Minsk (in Russian).
- Onyshchuk, Y., Sydorovych, V., & Hrynchishyn, B. (2017). *Zvit pro arkhelohichni doslidzhennia mohylnya rymsskoho chasu Kariv I u Zakhidnomu Pobuzhzhzi v 2017 rotsi*. Naukovyi arkhiv IA NAN Ukrainy. Kyiv (in Ukrainian).
- Onyshchuk, Y., & Sydorovych, V. (2019). *Zvit pro arkhelohichni doslidzhennia mohylnya rymsskoho chasu Kariv I u Zakhidnomu Pobuzhzhzi v 2019 rotsi*. Naukovyi arkhiv IA NAN Ukrainy. Kyiv (in Ukrainian).
- Onyshchuk, Y., & Sydorovych, V. (2020). *Zvit pro arkhelohichni doslidzhennia mohylnya rymsskoho chasu Kariv I ta krematsiinoho pokhovannia u s. Rechychany Lvivskoi oblasti u 2020 rotsi*. Naukovyi arkhiv IA NAN Ukrainy. Kyiv (in Ukrainian).
- Onyshchuk, Y., Sydorovych, V., & Sliusar, D. (2021). *Zvit pro arkhelohichni doslidzhennia pamiatky Kariv XIII Chervonohradskoho raionu Lvivskoi oblasti u 2021 rotsi*. Naukovyi arkhiv IA NAN Ukrainy. Kyiv (in Ukrainian).
- Onyshchuk, Y. (2022). Doslidzhennia mohylnya rymsskoho chasu Kariv I u Zakhidnomu Pobuzhzhzi v 2019–2020 rokakh. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 1, 141–154 (in Ukrainian).
- Osaulchuk, O., Chornyi, A., Salo, B. & in. (2012). *Arkheolohichni obstezhennia terytorii Sokalskoho raionu u 2012 r.* Naukovyi arkhiv NDTs «Riativna arkhelohichna sluzhba». Lviv (in Ukrainian).
- Pavliv, D. (1993). Novi pamiatky «luzhytskoi» kultury na zakhodi Ukrainy. *Pamiatky halshtatskoho periodu v mezhyrichchi Visly, Dnistra i Prypiati, pid red. Larysy Krushelnytskoi*. Kyiv, 11–56 (in Ukrainian).
- Pavliv, D. (2004). Tiahlivskiy mohylnyk (do praistorii Belza ta yoho okolyts). *Belz i Belzka zemlia*, 1, 41–51 (in Ukrainian).
- Petrenko, V. (1978). *Ukrasheniia Skifii (VII–III v. do n. e.)*. Moskva (in Russian).
- Polit B. (2010). Gvozdevidnye sergi s territorii Ukrainy i Polshi. *Bosporskie chteniia*, XI, 356–362 (in Russian).
- Svieschnikov, I. (1971). Pamiatky mylohradskoi kultury v baseini r. Horyn. *Arkheolohiia*, 2, 68–80 (in Ukrainian).
- Sydorovych, V. (2020). Okuliaropodibna pidviska z mohylnya Kariv I. *Lvivskiy arkhelohichnyi visnyk*, 5, 151–153 (in Ukrainian).
- Silaiev, O., & Ilchishyn, Z. (2019). Novi materialy rannoskifskoho chasu v dolyni richky Luha. *Materialy i doslidzhennia z arkhelohii Prykarpattia i Volyni*, 23, 154–182 (in Ukrainian).

- Strelnyk, M., & Khomchyk, M. (2007). Hlyniani dysky-lysty dla vypichky (II tys. do n. e. – I tys. n. e.). *Archeolohiia*, 2, 26–31 (in Ukrainian).
- Telizhenko S., & Tkach, V. (2022). *Riznochasovi pam'iatky poblyzu sela Ratniv na Volyni. Doslidzhennia 2014 roku*. Kyiv (in Ukrainian).
- Blajer, W. (2001). *Skarby przedmiotów metalowych z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza na ziemiach polskich*. Kraków (in Polish).
- Dąbrowski, J. (1997). *Epoka brązu w północno-wschodniej Polsce*. Białystok (in Polish).
- Gawlik, A. (2009). Elementy miłogradzkie w środowisku kultury łużyckiej Polski południowo-wschodniej. *Tarnobrzeńska kultura łużycka – Źródła i interpretacje*, 177–189 (in Polish).
- Gądzikiewicz, M. (1954). Wybrane zagadnienia z badań nad kulturą grobów kloszowych. *Wiadomości archeologiczne*, XX (2), 134–177 (in Polish).
- Moskwa K. (1976). *Kultura łużycka w Południowo-Wschodniej Polsce*. Rzeszów (in Polish).
- Polit, B. (2010). Kilka uwag o kolczykach gwozdziovatych z obszaru Pollski. *Наукові студії: Збірник наукових праць*, 3, 61–81 (in Polish).
- Sulimirski, T. (1931). *Kultura Wysocka*. Kraków (in Polish).
- Szaraniewicz, I. (1900). Cmentarzyska przedhistoryczne w Czechach i Wysocku w powiecie brodzkim, odkryte w 1895, 1896 i 1897. *Teka konserwatorska*, 2, 1–30 (in Polish).

Стаття: надійшла до редакції 22.09.2025

прийнята до друку 11.11.2025

SETTLEMENT OF THE LEZHNYTSKA GROUP OF THE EARLY SKYTHIAN PERIOD NEAR THE VILLAGE OF KARIV IN THE WESTERN BUG REGION

Denys SLYUSAR

*Ivan Franko National University of Lviv,
1 Universytetska Str., 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: werloden@ukr.net*

For the first time, materials from an early Scythian settlement, obtained by the Kariv Archaeological Expedition of Ivan Franko National University of Lviv and the Lviv Regional Council's Historical and Local History Museum (Vynnyky, Lviv Region) as a result of research conducted in 2017–2021 near the village of Kariv, Sheptytskyi district, Lviv region.

The settlement is located on the right bank of the Solokia River, a left tributary of the Western Bug. Its territory covers insignificant sandy elevations of the first floodplain terrace. As a result of the excavations, thirty two objects were discovered, six of which contained archaeological material from the Early Iron Age.

It has been traced that all the finds have direct analogies with the material culture objects of the Lezhnytsia group of sites. Attention is drawn to individual fragments of ceramic products that are characteristic of other cultures, in particular the Milohrad culture. Their presence in the territory of the Lezhnytsia group indicates certain connections between the latter and the population of the forest areas of Polissya. At the same time, the limited amount of material does not allow us to determine the nature of these connections as a whole. It is difficult to say whether it was trade or some kind of physical presence of representatives of the Milograd culture in the area of the Lezhnytsia group. So far, no clearly defined Milograd complexes have been found west of the Styr River.

Particular attention is paid to the characteristics of bronze jewelry originating from the cultural layer of the monument. These are a nail-shaped (mushroom-shaped) earring and a spectacle-shaped pendant consisting of three elements – one larger pendant to which two smaller ones are symmetrically attached, thus forming a composition. Nail-shaped earrings became widespread on the Right Bank and Podillia no earlier than the beginning of the 6th century BC. This, in combination with ceramic products, allows us to outline the

approximate chronology of the settlement in Kariv within the HaC–HaD periods (early 8th – late 6th century BC) according to M. Traxila's Central European chronological scale. At the same time, the period of existence of the aforementioned eyeglass-shaped pendant covers a wide chronological range (second half of the 3rd millennium BC – beginning of the 2nd millennium AD). Such jewellery was used in a number of archaeological cultures, which does not allow even an approximate dating of the find.

Key words: archaeology of Ukraine, Early Iron Age, Pre-Scythian period, Scythian period, Vysotsk culture, Milograd culture, Lusatian culture, Lezhnytsia group, intercultural relations, ceramics, jewelry.